

Problematisch middelengebruik binnen aanpak voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid: een handreiking voor leerplichtambtenaren, doorstroomcoaches en preventiewerkers

Er is een verband tussen middelengebruik, spijbelen, voortijdig schoolverlaten en werkloosheid bij jongeren en jongvolwassenen. Zo is spijbelen een risicofactor voor problemen door middelengebruik én kan middelengebruik er andersom voor zorgen dat jongeren minder gemotiveerd raken voor school of werk en daardoor meer gaan spijbelen of zelfs uitvallen.

Vaak is er sprake van een opstapeling van en wisselwerking tussen verschillende factoren. Vanuit het oogpunt van verslavingspreventie, de arbeidsmarkt en het toekomstperspectief van de betreffende jongeren en jongvolwassenen is het van belang om in de huidige aanpak voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid aandacht te besteden aan middelengebruik.

Welke partijen en interventies kunnen hierbij ingezet worden? En wat vraagt dit van de betrokken professionals? Dat wordt beschreven in deze handreiking.

Belangrijke leeftijdsfase

De late adolescentie (16 tot ongeveer 25 jaar) is een belangrijke fase voor opleiding en werk. Veel jongeren en jongvolwassenen ronden in deze periode hun opleiding of studie af en zetten de eerste stappen in hun loopbaan (Spanjaard en Slot, 2015). Toch is dit niet voor iedereen vanzelfsprekend. Elk schooljaar verlaat een aanzienlijke groep jongeren het onderwijs zonder diploma of startkwalificatie (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2025). Zij hebben vervolgens vaak moeite met het vinden van een (vaste) baan.

Tegelijkertijd zitten zij ook in een leeftijdsfase van grenzen verkennen en experimenteren. Het middelengebruik is in de late adolescentie relatief hoog in vergelijking met andere leeftijdsgroepen.

Dit brengt ook risico's met zich mee. Ten minste tot de leeftijd van 25 jaar zijn de hersenen nog in ontwikkeling (Geier, 2013). Middelengebruik kan deze ontwikkeling op de lange termijn verstoren. Op de korte termijn kan met name cannabis ook cognitieve processen zoals het leervermogen verstoren (Dellazizzo et al., 2022). Daarnaast kunnen problemen door middelengebruik het succes bij het afronden van een opleiding of het vinden van een baan beïnvloeden.

Alles bij elkaar kan dit grote gevolgen hebben voor de rest van het leven. Het is daarom nodig om tijdig in te grijpen bij mogelijke problemen rondom middelengebruik bij deze doelgroep.

Hoe groot is de doelgroep?

In het schooljaar 2023/2024 verlieten bijna 30.000 jongeren voortijdig het onderwijs. Dit betekent dat zij geen diploma of startkwalificatie (havo, vwo of mbo-2-niveau) behaalden. Zij vormen ruim 2 procent van alle leerlingen en studenten tot 23 jaar en komen vooral uit het middelbaar beroepsonderwijs (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2025).

Naast bovengenoemde groep zijn er ook nog jongeren en jongvolwassenen die geen opleiding volgen en niet werken omdat zij door ziekte of een beperking arbeidsongeschikt zijn. Hiervan zijn geen exacte cijfers bekend.

NEET (Not in Employment, Education or Training)

In internationale literatuur wordt de term NEET (Not in Employment, Education or Training) gebruikt voor jongeren en jongvolwassenen die niet werken en geen onderwijs volgen.

In Nederland wordt deze term nu ook steeds vaker gebruikt. In 2023 was 9% van de jongeren en jongvolwassenen van 15 tot 27 jaar in Nederland niet in opleiding en ook niet werkzaam. Binnen deze groep had 85% geen dagbesteding of indicatie vanuit de Wet langdurige zorg. Ook had 6% van de 15 tot 27-jarigen in 2023 geen startkwalificatie (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2025).

Cijfers middelengebruik

In de Scholierenmonitor en de Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen wordt het middelengebruik onder jongeren en jongvolwassenen gevolgd. De cijfers zijn per middel ook terug te vinden in de Nationale Drug Monitor.

Jongeren

In het algemeen blijkt dat het drinken van alcohol onder scholieren van 12-16 jaar in de afgelopen decennia gedaald is. Toch had in 2023 een aanzienlijke groep ooit alcohol gedronken waarvan een deel ook in de laatste maand. Daarna kwam vaperen het meeste voor gevolgd door het roken van tabak en het gebruik van cannabis. Het gebruik van andere drugs zoals lachgas, ecstasy, cocaïne en amfetamine ligt een stuk lager.

Jongvolwassenen

Jongvolwassenen tussen de 18 en 29 jaar drinken vaker alcohol dan jongeren en ook meer dan volwassenen boven de 30 jaar. Een deel van de jongvolwassenen drinkt ook overmatig. Ook vaperen en roken komen op deze leeftijd vaker voor dan bij andere leeftijdsgroepen. Het gebruik van andere drugs zoals ecstasy, cocaïne en amfetamine komt minder vaak voor, maar bij deze leeftijdsgroep wel vaker dan bij jongeren en bij overige volwassenen.

Verminderde aanwezigheid op school (spijbelen) wordt vaak genoemd als risicofactor voor problematisch middelengebruik en bijkomende problemen zoals schooluitval en slechte schoolresultaten (UNODC, 2013; EUPC, 2023). Specifiek in Nederland zagen Terbogt et al. (2009) alcohol- en cannabisgebruik als risicofactoren voor spijbelen, een geringere schoolmotivatie, verminderde schoolprestaties en schooluitval. Ook meer recent onderzoek (Chan et al., 2024) laat zien dat cannabisgebruik tijdens adolescentie en jongvolwassenheid samenhangt met spijbelen, schooluitval en verminderde schoolprestaties. Ook is er vervolgens samenhang met het niet behalen van een diploma, minder deelname aan het hoger onderwijs en werkloosheid.

Gariépy et al. (2021) zien psychische problemen, al dan niet in combinatie met problematisch middelengebruik, als voorspellers voor het niet werken en/of volgen van een opleiding of training (NEET) maar zien dit verband niet andersom.

Uit twee grote systematische reviews (Henkel et al. 2011; Nolte-Troha et al., 2023) blijkt dat riskant alcoholgebruik, roken en het gebruik van drugs en voorgeschreven medicatie vaker voorkomt bij mensen zonder werk. Dit geldt ook voor problematisch middelengebruik en verslaving. Deze studies zien hierbij een wederkerig verband. Problematisch middelengebruik vergroot de kans op werkloosheid en verkleint de kans op het vinden en behouden van een baan. Andersom is werkloosheid een significante risicofactor voor middelengebruik en het ontwikkelen van een verslaving. Ook vergroot werkloosheid de kans op terugval na behandeling voor alcohol- of drugsverslaving. Het is daarom van belang om in de huidige aanpak van voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid aandacht te besteden aan middelengebruik.

Huidige aanpak in Nederland

In Nederland zijn er twee richtinggevende beleidsstukken rondom voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid die aanknopingspunten bieden voor middelenpreventie.

Actieplan 'Voorkomen voortijdig schoolverlaten en begeleiden naar een kansrijke toekomst'

Het Actieplan voorkomen voortijdig schoolverlaten (oktober 2023) van de Rijksoverheid richt zich op:

- vroegtijdig signaleren en voorkomen van problemen die kunnen leiden tot uitval;
- extra begeleiding voor jongeren met een hoge kans op uitval;
- betere oriëntatie en soepeler doorstroom;
- aantrekkelijker onderwijs voor jongeren die willen werken;
- betere begeleiding naar werk voor jongeren met en zonder diploma.

Scholen en gemeenten werken hierbij samen en leggen maatregelen tegen voortijdig schoolverlaten vast in een regionaal plan.

Werkagenda 'Samen werk maken van de Aanpak Jeugdwerkloosheid!'

De werkagenda Aanpak Jeugdwerkloosheid (juli 2021) heeft als doel jongeren perspectief te bieden op vervolgonderwijs of werk. De werkagenda richt zich op werkloze jongeren, jongeren die hun baan dreigen te verliezen en (voortijdig) schoolverlaters in een kwetsbare positie.

De Aanpak Jeugdwerkloosheid krijgt vorm op regionaal niveau waarbij elke regio eigen accenten kent. De 35 regio's hebben elk een centrumgemeente krijgen daarbij ondersteuning van SZW, OCW en de landelijke koepel- en uitvoeringsorganisaties.

De eerder genoemde beleidsstukken gaan ook nader in op de achtergrond van voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid. Hierbij wordt een aantal keer verwezen naar mentale gezondheid als factor. Hier is de laatste tijd meer aandacht voor vanwege signalen van toegenomen maatschappelijke verwachtingen en mentale druk bij jongeren. Middelengebruik wordt in de beleidsstukken niet specifiek genoemd maar is vanwege de risico's voor mentale gezondheid wel relevant om hierin mee te nemen.

In de beleidsstukken wordt in het algemeen gesteld dat jongvolwassenen vaker flexibel werken en een onzekerder contract hebben waardoor zij ook sneller hun baan kunnen verliezen. Ook voor studenten is het vinden van een stage of leerbaan in sommige sectoren moeilijker, met mogelijk studievertraging of uitval tot gevolg. En voor schoolverlaters betekent de afnemende werkgelegenheid minder kansen op een eerste baan.

Risicogroepen

In 2020 heeft het SEO gedaan naar de impact van de coronacrisis op de overgang onderwijs arbeidsmarkt (ter Weel, 2022). Hieruit bleek dat het effect van corona op de baankansen van jongeren sterk afhankelijk was van het opleidingsniveau. Vooral mbo-bol (niveau 2) afgestudeerden, jongeren zonder startkwalificatie en uitvallers uit het hoger onderwijs zagen hun baankansen dalen. Verder werd gezien dat bij economische tegenwind de achterstand van jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond verder oploopt.

Daarnaast constateerde het SEO dat een deel van de jongeren zich terugtrok van de arbeidsmarkt. Voor jongeren die langdurig werkloos zijn wordt het steeds moeilijker om te concurreren met mensen met meer werkervaring en een nieuwe generatie afgestudeerden. Een deel zal volgens het SEO ontmoedigd raken en niet langer zoeken naar werk. Zij dreigen te verdwijnen uit de statistieken en buiten beeld te raken van organisaties die hen kunnen helpen bij hun zoektocht naar werk. Dit risico is het grootst voor jongeren zonder startkwalificatie, met een arbeidsbeperking of met een niet-westerse migratieachtergrond.

Wat is middelenpreventie?

Middelenpreventie betreft het voorkomen van middelengebruik én het voorkomen van problemen door het gebruik van alcohol, tabak en drugs. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen vier niveaus:

1. Universele preventie: het actief bevorderen en beschermen van de gezondheid van de algemene bevolking (of delen daarvan). Het doel is om de kans op het ontstaan van gezondheidsschade of risicofactoren te verminderen.
2. Selectieve preventie: het voorkomen dat bevolkingsgroepen met een verhoogd gezondheidsrisico of met één of meerdere risicofactoren gezondheidsschade oplopen.
3. Geïndiceerde preventie: verdere gezondheidsschade voorkomen bij personen met beginnende klachten door overmatig of problematisch middelengebruik.
4. Zorggerelateerde preventie: het beperken van de ziektelast en voorkomen van verdere problematiek bij mensen met een verslaving of andere gezondheidsklachten.

Specifiek voor drugs wordt in het verlengde hiervan ook de term *harm reduction* gebruikt dat zich richt op het verkleinen van de kans op (gezondheids-) schade die bij het gebruik van drugs kan voorkomen, zonder het gebruik zelf te stoppen.

Voor effectieve preventie is een integrale aanpak nodig die zich zowel op de persoon zelf als op de omgeving richt. Hierbij worden de volgende vier pijlers in samenhang ingezet:

Voorlichting en educatie: informatie geven over risico's, gedragsalternatieven en mogelijkheden voor hulp. Maar ook over relevante wet- en regelgeving. Hierbij is afhankelijk van de doelgroep ook aandacht voor actuele ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de opkomst van synthetische drugs.

Signalering, advies en ondersteuning: zorgen dat problemen door middelengebruik worden herkend en dat hierop wordt gereageerd voordat het verergert en zwaardere zorg nodig is.

Fysieke en sociale omgeving: het beperken van de beschikbaarheid van en de blootstelling aan middelengebruik en het uitdragen van de sociale norm om niet te gebruiken.

Regelgeving en handhaving: toezien op naleving van bestaande wetgeving zoals bijvoorbeeld de Alcoholwet met betrekking tot verstrekking.

Tip

In de animatie Effectieve middelenpreventie op www.trimbos.nl/kennis/middelenpreventie/ wordt de meerwaarde van een samenhangende aanpak uitgelegd.

Wat kan ik zelf doen als leerplichtambtenaar of doorstroomcoach?

Als leerplichtambtenaar of doorstroomcoach kan je op verschillende manieren bijdragen aan middelenpreventie. Omdat je werkt met een doelgroep waarbij risicofactoren zich vaak opstapelen en er mogelijk ook al problematiek rondom middelengebruik speelt valt dit onder selectieve of geïndiceerde preventie. Hierbij kan je met name veel doen binnen de pijlers voorlichting en educatie en signalering, advies en ondersteuning.

Het klinkt misschien vanzelfsprekend maar het is sowieso belangrijk om zelf het goede voorbeeld te geven en blootstelling te beperken. Praat zelf dus niet op een positieve manier over alcohol of roken en spreek ook niet af op plekken waar dit gebeurt. Zo zet je al een duidelijke norm neer.

Zorg er daarnaast voor dat je middelengebruik herkent en alert bent op plotselinge veranderingen in uiterlijk of gedrag. Ga er hierbij trouwens niet automatisch van uit dat deze veranderingen door middelengebruik komen. Ook veranderingen in medicatie of problemen thuis of op school kunnen de oorzaak zijn.

Ga altijd open het gesprek aan. Het kan, afhankelijk van de leeftijd, als vast onderdeel van een kennismaking aan de orde komen. Maar je kan er ook naar aanleiding van een nieuwsbericht of specifieke gebeurtenis over beginnen. Misschien krijg je niet direct een open en eerlijk antwoord, maar je kan op deze manier wel laten merken dat het voor jou een bespreekbaar onderwerp is.

Vind je het nog lastig om middelengebruik te herkennen en bespreekbaar te maken? Er zijn e-learnings en trainingen die je hierbij kunnen helpen. Ook kan je contact opnemen met de afdeling preventie van de instelling voor verslavingszorg in jouw werkgebied voor advies.

Kijk voor meer informatie bij het [Trimbos-instituut](#) en [Verslavingskunde Nederland](#) of neem contact op met de [Ingrado Academie](#).

Er zijn ook hulpmiddelen en interventies beschikbaar die je zelf kan inzetten of waar je naar kan doorverwijzen. Hieronder worden er enkele genoemd. Informeer ook bij de GGD of instelling voor verslavingszorg in jouw werkgebied wat de mogelijkheden zijn.

MAZL

MAZL (Meer Aandacht voor Ziekgemelde Leerlingen) is een methodiek die door scholen en jeugdgezondheidszorginstellingen, ondersteund door gemeenten, kan worden toegepast om middelbare scholieren met ziekteverzuim vroegtijdig te signaleren en te begeleiden. Hierdoor wordt ziekteverzuim teruggedrongen en langdurend thuiszitten en voortijdig schoolverlaten voorkomen.

[MAZL - NCJ](#)

Piramideraamwerk Schoolaanwezigheid

Het piramideraamwerk helpt scholen en hun partners om niet het verzuim centraal te stellen, maar aanwezigheid te versterken. Het brengt factoren in kaart die de aanwezigheid bevorderen of juist belemmeren op schoolniveau, in de omgeving, binnen gezinnen en bij leerlingen zelf. Vervolgens worden gerichte interventies beschreven die helpen om de deelname en aanwezigheid te vergroten.

[Folder piramideraamwerk schoolaanwezigheid](#)

Helder op School

Helder op School is een preventieprogramma binnen het programma Gezonde School en is gericht op het roken, gebruik van alcohol en drugs, gokken en gamen. Het programma heeft wetenschappelijk onderbouwd aanbod voor leerlingen en hun omgeving, afgestemd op onderwijsniveau en leeftijd. Het programma heeft een integrale aanpak met vier pijlers: beleid, signaleren, educatie en omgeving. Binnen Helder op School is er ook educatief aanbod toegespitst op de verschillende onderwijstypen. GGD'en en instellingen voor verslavingszorg kunnen ondersteunen bij de implementatie van het programma.

www.helderopschool.nl

**HELDER
OP SCHOOL**

Richtlijnen verslavingspreventie in het onderwijs

In deze richtlijn is per type onderwijs en voor de verschillende leeftijdsfasen en doelgroepen te zien welke preventieve interventies er ingezet kunnen worden. De richtlijnen geven meer duidelijkheid over de manier van werken, de beschikbare interventies en de theoretische onderbouwing.

[Richtlijnen verslavingspreventie binnen het onderwijs - Trimbos-instituut](#)

Informatie in toegankelijke taal

'7 dingen die je moet weten over ...' is een folderserie met toegankelijke informatie (B1) over alcohol, drugs en verslaving.

Daarnaast bieden de folderserie 'Goed om te weten over' en de website van Steffie.nl informatie over alcohol, drugs en verslaving in zeer eenvoudig Nederlands (A2). Deze materialen zijn ook geschikt voor mensen met een licht verstandelijke beperking.

7 dingen die je moet weten over alcohol
(zie ook link voor gehele folderserie)

Goed om te weten over alcohol
(zie ook link voor gehele folderserie)

Alcohol en drugs op Steffie.nl

Preventief Adviesgesprek

Het Preventief Adviesgesprek biedt informatie en advies bij (hulp)vragen over psychiatrische problematiek en/of problematisch middelengebruik, gokken en gamen. De vragen kunnen ook gaan over iemand in hun omgeving en is dus ook bedoeld voor ouders die vragen hebben over hun kind. Het doel is om bewustzijn ten aanzien van de eigen situatie en mogelijke oplossingen te versterken.

Preventief Adviesgesprek

Moti-4

Moti-4 is een laagdrempelig traject van gesprekken voor jongeren van 14 tot en met 24 jaar die in de problemen dreigen te raken door middelengebruik, gokken of gamen. Doel is het terugdringen van het probleemgedrag.

www.moti4.nl

Oudercursus 'Help, mijn kind kan niet zonder'

Deze oudercursus richt zich op het verminderen van opvoedstress bij ouders of verzorgers van jongeren (12-23 jaar) met problematisch middelengebruik. De cursus biedt lotgenotencontact, psycho-educatie en oefeningen gericht op het vergroten van de bewustwording en versterken van opvoedvaardigheden. De cursus wordt aangeboden vanuit instellingen voor verslavingszorg.

Infosheet met tips over middelenpreventie voor jeugdprofessionals

Deze infosheet geeft jeugdprofessionals zoals jongerenwerkers, jeugdzorgwerkers, leerplichtambtenaren, doorstroomcoaches en jeugdboa's tips voor hoe zij hun dagelijks werk kunnen bijdragen aan middelenpreventie.

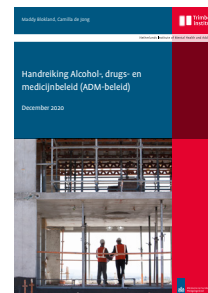
Factsheet: Hoe kan ik bijdragen aan het voorkomen van problemen door alcohol tabak en drugs door jongeren?

ADM-beleid

Werkgevers kunnen met en beleid voor alcohol-, drugs- en medicijngebruik (ADM-beleid) bijdragen aan een gezonde en veilige werkplek. Het beleid is gericht op het voorkomen van problemen door middelengebruik en bevat een aantal essentiële onderdelen, waaronder afspraken over hoe te reageren bij problemen door alcohol-, drugs- en medicijngebruik.

Handreiking-ADM-beleid

Overzicht hulpmiddelen en interventies per partij

Op basis van de genoemde beleidsdocumenten en richtlijnen is hieronder uitgewerkt hoe de betrokken partijen aandacht kunnen besteden aan middelenpreventie en welke interventies en hulpmiddelen zij hierbij kunnen gebruiken.

Scholen

Scholen spelen uiteraard een belangrijke rol in de aanpak voortijdig schoolverlaten en kunnen ook bijdragen aan middelenpreventie. Het programma Helder op School biedt hiervoor een integrale aanpak met educatief aanbod dat aansluit bij de verschillende onderwijstypen.

Mogelijkheden ten aanzien van preventie (problematisch) middelengebruik:

Voorlichting en educatie 	Educatief aanbod Helder op School: vmbo, havo, vwo: Frisse Start, Smokefree Challenge, Samen Fris, In Charge vso: Smokefree Challenge, TRIP pro: Smokefree Challenge, Keuzebaas, TRIP mbo: In Charge Folders in toegankelijke taal
Vroegsignalering	Piramideraamwerk Schoolaanwezigheid MAZL Aansluiten bij aanpak Helder op School
Toeleiding naar afdeling preventie verslavingszorg	Doorverwijzen naar Preventief Adviesgesprek (ook voor ouders) of Moti-4 (lvb variant) Directe contactpersoon bij verslavingszorg

Leerplichtambtenaren, doorstroomcoaches en regionale mobiliteitsteams

Leerplichtambtenaren controleren of ouders en jongeren de leerplicht naleven. Een leerplichtambtenaar heeft de volgende taken:

- Ouders en leerlingen informeren over belang van onderwijs en over de Leerplichtwet.
- Achterliggende problemen of zorgen onderzoeken en doorverwijzen naar vrijwillige hulpverlening of verplichte hulp. Zoals een wijkteam met verschillende zorgprofessionals.
- Proces-verbaal opmaken wanneer ouders niets of niet genoeg doen om het verzuim te stoppen.

Doorstroomcoaches begeleiden jongeren tussen 18 en 27 jaar die geen onderwijs volgen en ook niet over een startkwalificatie beschikken. Zij proberen ervoor te zorgen dat deze jongere alsnog een startkwalificatie behaalt, via een opleiding of een combinatie van leren en werken. De nieuwe wet Van school naar duurzaam werk biedt meer mogelijkheden op het gebied van praktijkleren en het behalen van praktijkverklaringen.

De Regionale Mobiliteitsteams (RMT) zijn een samenwerkingsverband tussen gemeenten, UWV, onderwijs, SBB, vakbonden en werkgeversorganisaties. Zij bieden kosteloze begeleiding, loopbaanadvies, scholing en praktijkleren aan mensen die hun baan zijn verloren of dreigen kwijt te raken én extra ondersteuning nodig hebben bij het vinden van nieuw werk.

Voor leerplichtambtenaren, doorstroomcoaches en RMT's zijn er de volgende mogelijkheden ten aanzien van preventie (problematisch) middelengebruik:

Voorlichting en educatie	Bij minderjarigen: ouders informeren over middelengebruik als risicofactor voor schooluitval Bij vermoedens van gebruik: jongeren zelf informeren over invloed van middelengebruik op motivatie en schoolprestaties Folders in toegankelijke taal
Vroegsignalering	Bij onderzoek naar achterliggende problemen en zorgen ook vragen naar middelengebruik
Toeleiding naar afdeling preventie verslavingszorg	Doorverwijzen naar Preventief Adviesgesprek (ook voor naasten) of Moti-4 Contact met zorgverlener voor korte screening op basis van een aantal vragen (<u>CRAFFT</u> of <u>SMA</u>)

Afdeling Werk & Inkomen bij gemeenten

De afdeling Werk & Inkomen behandelt aanvragen van inwoners in het kader van de Participatiewet. De consultants die op deze afdeling werken begeleiden cliënten naar scholing, de arbeidsmarkt en/of sociale activering. Zij motiveren en activeren deze cliënten met als doel om ervoor te zorgen dat zij weer voor hun eigen inkomsten kunnen zorgen, zelfredzaam kunnen zijn en voldoende kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven.

Mogelijkheden ten aanzien van preventie (problematisch) middelengebruik:

Voorlichting en educatie	Bij vermoedens van gebruik: informeren over invloed van middelengebruik op motivatie en werkprestaties Folders in toegankelijke taal
Vroegsignalering	Gezien de meer afstandelijke relatie en formele positie ten opzichte van inkomen en andere regelingen niet zelf middelengebruik uitvragen
Toeleiding naar afdeling preventie verslavingszorg	Doorverwijzen naar Preventief Adviesgesprek of Moti-4

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)

In de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) werken het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en bedrijven samen om mbo-studenten de beste praktijkopleiding te geven. Bij het SBB werken adviseurs doelgroepen en regionale adviseurs om de regio's te ondersteunen.

Mogelijkheden ten aanzien van preventie (problematisch) middelengebruik:

Voorlichting en educatie	Geen direct contact met einddoelgroep, wel scholen en bedrijven wijzen op mogelijkheden zoals Helder op School en ADM-beleid
Vroegsignalering	Geen direct contact met einddoelgroep, wel scholen en bedrijven wijzen op Helder op School, ADM-beleid en andere hulpmiddelen
Toeleiding naar afdeling preventie verslavingszorg	Doorverwijzen naar Preventief Adviesgesprek (ook voor naasten) of Moti-4 Directe contactpersoon bij verslavingszorg

Bogt, T. F. M. ter., van Lieshout, M., Doornwaard, S. M., & Eijkemans, Y. (2009). Middelengebruik en voortijdig schoolverlaten: twee onderzoeken naar de actuele en gepercipieerde rol van alcohol en cannabis in relatie tot spijbelen, schoolprestaties en-motivatatie, en uitval. Trimbos-Instituut.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2025) Arbeidsdeelname jongeren. Geraadpleegd op 18 december 2025 op [Arbeidsdeelname; jongeren | CBS](#)

Chan O, Daudi A, Ji D, Wang M, Steen JP, Parnian P, Li C, Xiong A, Zhang W, Lopes LC, MacKillop J, Busse JW, Wang L. Cannabis Use During Adolescence and Young Adulthood and Academic Achievement: A Systematic Review and Meta-Analysis. JAMA Pediatr. 2024 Dec 1;178(12):1280-1289. doi: 10.1001/jamapediatrics.2024.3674. PMID: 39374005; PMCID: PMC11459363.

Dellazizzo, L., Potvin, S., Giguère, S., & Dumais, A. (2022). Evidence on the acute and residual neurocognitive effects of cannabis use in adolescents and adults: A systematic met-review of meta-analyses. Addiction, 117(7), 1857-1870.)

Dienst Uitvoering Onderwijs (2025) Dashboard voortijdig schooverlaten (vsv), jongeren zonder werk en onderwijs (neet) en jongeren in een kwetsbare positie (jikp). Geraadpleegd op 15 oktober 2025 op: <https://informatieproducten.duo.rijkscloud.nl/public/dashboardvsvopen/>

EUPC (2023) The European Prevention Curriculum. Geraadpleegd op 15 oktober 2025 op [European Prevention Curriculum \(EUPC\): a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use | www.euda.europa.eu](#)

Gariépy, G., Danna, S. M., Hawke, L., Henderson, J., & Iyer, S. N. (2022). The mental health of young people who are not in education, employment, or training: a systematic review and meta-analysis. Social psychiatry and psychiatric epidemiology, 57(6), 1107–1121. <https://doi.org/10.1007/s00127-021-02212-8>

Geier, C. F. (2013). Adolescent cognitive control and reward processing: implications for risk taking and substance use. Hormones and behavior, 64(2), 333-342.

Henkel D. (2011). Unemployment and substance use: a review of the literature (1990-2010). Current drug abuse reviews, 4(1), 4–27. <https://doi.org/10.2174/1874473711104010004>

CBS in samenwerking met het RIVM en het Trimbos-instituut (2024) Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor. Geraadpleegd op <https://www.rivm.nl/leefstijlmonitor>

Ministerie OCW (2023) Actieplan 'Voorkomen voortijdig schoolverlaten en begeleiden naar een kansrijke toekomst', geraadpleegd op 15 oktober 2025 op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/10/26/uitwerking-actieplan-voorkomen-voortijdig-schoolverlaten-en-begeleiden-naar-een-kansrijke-toekomst>

Ministeries van SZW, OCW, gemeenten, het onderwijs, UWV, de (jongeren)vakbonden, werkgevers en SBB (2021) 'Werkagenda Samen werk maken van de Aanpak Jeugdwerkloosheid', geraadpleegd op 15 oktober 2025 op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/07/06/werkagenda-jeugdwerkloosheid>

Nolte-Troha, C., Roser, P., Henkel, D., Scherbaum, N., Koller, G., & Franke, A. G. (2023). Unemployment and Substance Use: An Updated Review of Studies from North America and Europe. Healthcare (Basel, Switzerland), 11(8), 1182. <https://doi.org/10.3390/healthcare11081182>

Spanjaard, H., & Slot, W. (2015). Tijden veranderen, ontwikkelingstaken ook. Een 'update' van het competentiemodel. In: Kind en Adolescent Praktijk, 3, 14-21. DOI: 10.1007/s12454-015-0029-0

United Nations Office on Drugs and Crime. (2013). International Standard on Drug Use Prevention. Vienna, Austria: UNODC. Geraadpleegd op 15 oktober 2025 op <https://www.unodc.org/unodc/en/prevention/prevention-standards.html>

Weel, B. ter, H. Bussink, T. Vervliet (2022) De impact van de coronapandemie op de overgang onderwijs-arbeidsmarkt. Amsterdam/ Utrecht: SEO/Verwey-Jonker instituut. Geraadpleegd op 15 oktober 2025 op <https://www.seo.nl/publicaties/de-impact-van-de-coronapandemie-op-de-overgang-onderwijs-arbeidsmarkt/>

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 - 297 11 00

Auteurs

Marjan Möhle, Desirée Spronk, Trimbos-instituut

Met medewerking van:

Micaela van der Wouden, Ingrado

Het Trimbos-instituut en Ingrado zullen de komende jaren verder samenwerken rond het thema middelengebruik, voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid. Heb je naar aanleiding van deze handreiking vragen of ideeën? Neem dan contact op via mmohle@trimbos.nl

Vormgeving

The Creative Hub | Canon

Beeld

Gettyimages.nl

Bestelinformatie

Deze factsheet is gratis te downloaden via www.trimbos.nl.

Artikelnummer: TRI65-082

Copyrights Trimbos-instituut

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in enige vorm op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.